# Lapsiasiavaltuutetun lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi työeläkelakien ja kansaneläkelain muuttamisesta (perhe-eläke)

### Viite: Sosiaali- ja terveysvaliokunta tiistai 18.05.2021 klo 10.00 (siirretty 21.5.2021) / HE 66/2021 vp / Asiantuntijapyyntö

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991, LOS), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsiasiavaltuutettu arvioi hallituksen esitystä yleissopimuksen näkökulmasta.

## Hallituksen esityksen keskeiset ehdotukset ja tavoitteet

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi työntekijän eläkelakia, yrittäjän eläkelakia, maatalousyrittäjän eläkelakia, merimieseläkelakia, julkisten alojen eläkelakia, kansaneläkelakia, takuueläkkeestä annettua lakia, eläketukilakia ja eläkkeensaajan asumistuesta annettua lakia.

Esityksen tavoitteena on ajanmukaistaa lakisääteisten eläkejärjestelmien perhe-eläketurva vastaamaan yhteiskunnan ja perheiden muuttuneisiin tarpeisiin. Jatkossa perhe-eläkejärjestelmät turvaisivat edunjättäjän kuolemaa seuranneen sopeutumisvaiheen toimeentuloa. Esityksen tavoitteena on myös kohdentaa perhe-eläke-etuuksia lapsille ja lapsiperheille sekä osaltaan turvata työeläkejärjestelmän rahoituksellista kestävyyttä.

## Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan hallituksen esityksellä parannetaan lasten ja lapsiperheiden asemaa.

Hallituksen esityksen vaikutusarvioinnissa (s. 22) todetaan, että lapseneläkkeen päättymisikään, lesken laskennallisen eläkeosuuteen ja avoliitossa eläneen lesken eläkeoikeuteen ehdotetut muutokset parantaisivat lasten taloudellista toimeentuloa perheenhuoltajan kuole-

man jälkeen. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen yksi ydinajatuksista on, että lapsille on taattava osuus yhteiskunnan voimavaroista. Tällä tarkoitetaan sitä, että lapsille on varmistettava heidän kehityksensä turvaava riittävä elintaso sekä heidän tarvitsemansa riittävät ja laadukkaat palvelut.

Ehdotetuilla muutoksilla on myös yhdenvertaisuutta lisäävä vaikutus, kun lapseneläkkeen saaminen ei olisi enää riippuvainen vanhempien avioliitosta. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 2 artikla edellyttää, että lasta ei aseteta eriarvoiseen asemaan hänen vanhempiensa tai huoltajiensa asemaan liittyvän seikan perusteella.

Hallituksen esityksen ehdotus, jonka mukaan työeläkejärjestelmän mukaista lapseneläkettä maksettaisiin jatkossa 20 ikävuoteen saakka, ei kirjaimellisesti kohdistu lapsiin, mutta sen voidaan nähdä tuovan vakautta nuoren elämään. Tieto siitä, että lapseneläke jatkuu täysi-ikäistymisen jälkeenkin, voi jossain määrin esimerkiksi helpottaa alle 18-vuotiaana tehtäviä opiskeluun liittyviä päätöksiä. Vastaavasti ehdotus, jonka mukaan lapselle maksettaisiin lisäksi lisäosana leskeneläkkeen laskennallinen määrää 20 ikävuoteen saakka, jos leskeneläkkeen saaja ei ole, tuo taloudellista vakautta aikuistuvan nuoren elämään.

Myös hallituksen esityksessä ehdotetut muutokset leskeneläkkeeseen vaikuttavat lapsiin. Leskeneläkkeen muuttaminen jatkossa määräaikaiseksi kohdistuu vain aikuisiin, kun eläkettä maksettaisiin kuitenkin aina niin kauan, kun lesken kanssa asuu perhe-eläkkeeseen oikeutettu alle 18-vuotias. Leskeneläkkeen ulottaminen avoliittoihin parantaa osaltaan lasten yhdenvertaisuutta. Lisäksi leskeneläkkeen laskennallisen määrän maksaminen lapselle, vaikka leskeneläkettä ei voitaisikaan myöntää avoliiton jäätyä alle viiden vuoden pituiseksi, parantaa lapsen toimeentuloa ja edistää lasten yhdenvertaista kohtelua.

Lapsiasiavaltuutettu ehdotti lainvalmisteluvaiheessa pohdittavaksi toteutuisiko yhdenvertaisuus vielä paremmin, jos työeläkejärjestelmän mukaista leskeneläkkeen maksamista jatkettaisiin siihen asti, kun nuorin lapsista täyttää 20 vuotta, ainakin niissä tapauksissa, joissa nuori opiskelee täysipäiväisesti ja asuu lesken kanssa samassa taloudessa. Vertasimme tätä tilanteeseen, jossa leskeä ei ole ja lapselle maksetaan lisäosana leskeneläkkeen laskennallista osaa 20 ikävuoteen asti eli kyse voi olla esimerkiksi siitä, että leskeneläkkeen maksu on päättynyt uuden avioliiton solmimisen vuoksi, nuori kuitenkin asuu edelleen samassa taloudessa aiemmin leskeneläkettä saaneen huoltajansa kanssa ja saa lisäosaa 20-vuotiaaksi asti. Hallituksen esityksessä muutosta ei pidetty tarkoituksenmukaisena ja todettiin, että alle 21-

vuotias päätoimisesti opiskeleva saa kansaneläkelain mukaista lapseneläkkeen perusmäärän (s. 36).

Toteamme, että KELAn maksama lapseneläke osittain korjaa tilannetta päätoimisesti opiskelevien nuorten osalta, mutta perheen taloudellinen tuki jää kuitenkin ilmeisesti useimmissa tapauksissa heikommaksi. Vaikka huoltajan elatusvelvollisuus päättyy 18 ikävuoteen, tosiasiallinen elatuksen tarve on olemassa, jos nuori opiskelee ja ei vielä asu itsenäisesti eikä hänellä ole säännöllisiä tuloja. Tähän vaiheeseen, 18-20 ikävuoden välille, ajoittuu monen nuoren kohdalla siirtyminen oppivelvollisuuden piiristä toiselta asteelta korkeakouluopintoihin, joka voi lisätä taloudellisen tuen tarvetta.

Jyväskylässä 20.5.2021

Elina Pekkarinen
Lapsiasiavaltuutettu

Merike Helander
Lakimies